

УДК 349.42

ЗАКОНОДАВСТВО НІДЕРЛАНДІВ У СФЕРІ ТЕПЛИЧНОГО ГОСПОДАРСТВА

**А.О. КЛЮЧНІКОВА, аспірант¹,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

***Анотація.** У статті проведено аналіз норм тепличного законодавства Королівства Нідерландів, зроблено висновок про можливість застосування іноземного досвіду у формуванні й прийнятті національного тепличного законодавства.*

***Ключові слова:** тепличне законодавство, норми регулювання тепличного господарства, захищений ґрунт*

Одним із основних видів виробничо-господарської діяльності аграріїв у Нідерландах є виробництво продукції у тепличних господарствах. Провідну роль у підвищенні врожайності та якості овочевих культур сьогодні відіграє організація і забезпечення ефективного розвитку теплиць як спеціалізованої системи захищеного вирощування рослинної продукції, найефективнішим регулятором якої є відповідне правове забезпечення. Це висуває завдання з'ясування особливостей правового регулювання тепличного господарства у законодавстві ЄС, членом якого є Нідерланди. Це має, по-перше, важливе теоретичне (для вдосконалення доктринальних положень аграрного права), по-друге, практичне (для належного правозастосування) значення як чинників розвитку і формування національного тепличного законодавства. Все сказане вище вказує на актуальність теми запропонованого дослідження.

Однак правове регулювання тепличного господарства, принаймні розгляд норм законодавства, яке прямо чи опосередковано стосується цього, досі не було предметом окремого дослідження. Більше того, це питання не висвітлюється навіть в узагальнених рисах у підручниках та навчальних посібниках з аграрного права. Таким чином, можемо з впевненістю вести мову про новизну обраної теми і актуальність цієї статті, а також нагальну потребу наукового опрацювання проблем правового регулювання сфери тепличного господарства України, що зумовлює необхідність звернення до досвіду розвинених аграрних країн, однією з яких є Нідерланди.

Отже, **метою статті** є аналіз приписів аграрного законодавства Нідерландів у сфері забезпечення функціонування тепличного господарства.

Правове регулювання тепличного господарства у Нідерландах здійснюється за допомогою системи аграрного законодавства. Питанням розвитку в країні займається орган, який має назву KenninkamerAgrocluster, при підтримці Міністерства зовнішньої економіки Нідерландів.

¹Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор В. М. Єрмоленко

Міністерство аграрної політики і сільського господарства доручило спеціально створеному комітету LEI провести попереднє дослідження із метою вивчення явища юридифікації в аграрному секторі, тобто встановити, під чію юрисдикцію підпадає тепличне господарство. Паралельно з цим напрямом спеціальний комітет опікується впровадженням інновацій в аграрне законодавство, що включає в себе питання про те, чи готовий голландський сільськогосподарський сектор до розширення законодавчих термінів (у тому числі у бізнесі й уряді). Попереднє дослідження охоплює широке коло питань, зокрема окреслення проблем тепличного законодавства, розробку програми, яка передбачає вжиття заходів задля вирішення питань, як з точки зору юрисдикції можна удосконалити систему агроринків, агроланцюгів, охорони зовнішнього середовища. До речі, у цій програмі майже всі пункти безпосередньо стосуються тепличного господарства як найбільш розвиненого сектору аграрної економіки країни.

Слід зазначити, що аграрне право Нідерландів має деякі особливості. Правила, що застосовуються у сільськогосподарському секторі, норми національного законодавства (включає в себе законодавство про ринкові сили, споживача і природне законодавства) та інші підзаконні акти стосовно сільськогосподарського сектору майже повністю імплементовані в правила і директиви ЄС. Більшість європейських нормативних актів має пряму дію, але для правильного застосування часто окремій державі необхідно вжити низку заходів, наприклад, для встановлення санкцій. Сучасні євронастанови повинні бути інтегровані в національне законодавство, але перетворення мають здійснюватися відповідно до національних правових традицій (тобто є деяка свобода щодо того, як це можна зробити), проте результат мусить бути один – реалізація політики ЄС у нормах національного аграрного законодавства.

У Конвенції про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 р. (Римський договір) є окрема глава, присвячена сільському господарству. У договорі, зокрема, зазначалося, що поточна сільськогосподарська політика Європи має спиратися на наступне: дозволити сільськогосподарському сектору бути частиною спільного ринку. Розробка і прийняття названої Конвенції мали сприяти імплементації економічних свобод (йдеться про вільний рух товарів, послуги, людей і капіталу, однак ринок був розрахований лише на вільний обіг товарів, а вільне пересування людей, капіталів і послуг піддавалося численним обмеженням). Одним із ключових елементів цього є усунення торгових бар'єрів. Проте окремі норми виписані так, що іноді заважають у ситуаціях, коли співпраця була б корисною. Передбачені обмеження до того ж можуть включати право на отримання державної допомоги. На виконання головних положень Римського договору у Нідерландах 22 травня 1997 р. був прийнятий Закон про конкуренцію (Закон «Про нові правила економічної конкуренції») [1]. У цьому документі визначається цінова політика, у тому числі й на аграрному ринку. Важливим є й те, що передбачення певних заборон (обмежень) приводить до поліпшення якості продукції. Таким чином, законотворці хотіли продемонструвати, що новації (а не просто ідеї підвищення рівня життя суспільства), які було показано, не потребують змагань за право існування.

На підтвердження наших слів додамо наступне. Як зазначається у звіті

Міністерства біотехнології, нині розвиток тепличного господарства в Голландії сягає небаченого рівня. Це пов'язано з постійним використанням праці в умовах критої землі (за будь-якої погоди й цілодобово можна проводити роботи) і високою продуктивністю цієї праці, що, у свою чергу, допомагає Голландії відігравати головну роль у секторі міжнародної торгівлі [2, с. 34].

Можемо з впевненістю констатувати, що використання праці в теплицях (вихід на одиницю площі) знаходиться в голландському сільському господарстві на високому рівні і стало ефективнішим і більш продуктивним порівняно із Західною Європою, де умови виробництва більш-менш однакові. Також успішному розвитку тепличних господарств Нідерландів сприяє родючість землі, яка набагато вища, ніж у багатьох країнах Європи. За інтенсивністю обробки землі Нідерланди наблизилися до країн Сходу, таких як Японія та Корея, де, як відомо, вона має дуже високий рівень. За статистикою, тільки у Північній Америці досягнення у способах та методах обробки землі кращі, ніж у Нідерландах. Проте гарні природні умови, тобто клімат і ґрунт, допомагають вирощувати якісну й різноманітну продукцію.

Однак одна справа – виростити продукцію, інша – швидко доставити споживачу чи переробнику. Комунікації між виробниками продукції та іншими ланками в ланцюзі «поставка – переробка – бізнес-послуги» є важливим аспектом агропромислового комплексу у галузі тепличного господарства. Частка продукції тепличних господарств у загальному обсязі голландського експорту товарів відносно висока – 17 % у 2007 р., а агрокомплекс заробив 23 млрд євро. Продукція тепличних господарств країни на 80 % експортується у країни ЄС. Позиції голландського агросектору на європейських ринках стабільні, адже держава знаходиться у вигідній географічній позиції, поруч з нею сильний партнер – Німеччина. Ринкові частки Нідерландів на цих ринках практично не змінилася з 1995 року. У цьому разі можна вести мову про європейську інтеграцію ринків із рівними умовами. До того ж у тепличній індустрії задіяно 10 % населення, що становить 33 тис. робочих місць. Загальний закон «Про їжу» 2002 р. визначає стандарти сільськогосподарської продукції, у тому числі і якість продукції тепличних господарств. Проте ключовим моментом захисту якості сільськогосподарської продукції, значну частку якої становить продукція тепличних господарств, є те, що компанії здійснюють і несуть відповідальність за безпеку цих продуктів. Вони повинні чітко і суворо дотримуватися приписів відповідного законодавства, що стосується харчових продуктів, на всіх етапах. Постанова Європейського Парламенту та Ради (ЄГ) № 178/2002 від 29 січня 2002 р., що встановлює загальні принципи та вимоги харчового законодавства, стосується заснування Європейського авторитету і врегульовує процедури з усіх питань щодо харчової продукції сільськогосподарського призначення. Продукція тепличних господарств як значна частина загальної сільськогосподарської продукції країни теж підпадає під вплив цього закону. Важливим елементом цього є оцінка ризиків для продукції сільськогосподарського призначення, у тому числі й продукції тепличних господарств, відома як аналіз ризиків і критичних контрольних точок (НАССР Hazard Analysis and Critical Control Points). Це пояснює, чому продукція, яка випускається тепличними господарствами, менше піддається ризикам. Передусім тому, що вона являє собою частку

добре обміркованої, захищеної правом системи з обмеженими ризиками. Компанії, які володіють теплицями, повинні виявляти, аналізувати усі небезпечні аспекти виробничого процесу. Така перевірка необхідна для того, щоб при збуті продуктів звести до мінімуму ризик інфікованості продукції. До речі, НАССР не є законом для первинного сектору і часто не поширюється на приватні стандарти, такі як GlobalGAP. Обов'язок дбати про сільськогосподарську продукцію, яку постачає підприємство, у тому числі й теплиці, закріплено у ст. 14 і 19 відповідно. Йдеться про запобігання і відновлення безпеки продукції, що постачається. Зрозуміло, що ця відповідальність вимагає від харчових підприємств встановити правила подачі продукції, її переробки і збуту [3, с. 230].

Директива відповідальності за якість продукції Ради Європейських Співтовариств була імплементована Нідерландами 25 липня 1985 року. Більш того, стандарти якості сільськогосподарської продукції, у тому числі продукції тепличних господарств, включені в Цивільний кодекс, який набув чинності 1 листопада 1990 року. Наявність таких статей у Цивільному кодексі дає можливість ошуканим споживачам у разі, якщо виробник випустив продукт із дефектами, легше знайти норми для захисту своїх прав. У випадках, які не передбачені Цивільним кодексом, виробник чи підприємство все одно повинно нести відповідальність за неякісний товар, а споживачу дозволяється керуватися нормами закону «Про їжу» у будь-якому випадку. Це є найвищою формою нормотворчої діяльності і дає змогу постійно контролювати якість продукції. Посилатися на згадані норми можуть як аграрні підприємства, так і тепличні господарства, якщо сировина, яку вони придбали, виявилася неналежної якості. Дуже важливими питаннями є притягнення відповідача до відповідальності. Закон, який має назву Загальний закон «Про їжу» 2002 р., вимагає, щоб кожен виробник сільськогосподарських продуктів харчування, а серед них – і тепличні господарства, звітував про хід його виробництва. Це потрібно для контролю якості сільськогосподарської продукції [4, с. 155].

Прийняття Україною Угоди «Про поглиблену та всеосяжну вільну торгівлю» (DCFTA) прискорило інституційні покращення, які так необхідні Україні. Імплементация цих норм допоможе повною мірою використовувати потенціал сільськогосподарських секторів. Покращення ділового клімату дасть змогу голландським компаніям вивчити більшість проблем, що нині існують в Україні і стосуються сучасного стану економіки. Україна стає все більш орієнтованою на ЄС. Передбачається, що після підписання угоди між Європейським Союзом та Україною торгівля активізується, проте нашій країні доведеться здобувати (виборювати) доступ до ринків Європейського Союзу та приводити стандарти якості у відповідність до стандартів ЄС. Це безпосередньо буде стосуватися продукції теплиць і тепличного господарства. Оскільки в законодавстві України немає поняття «тепличне господарство», його треба буде формувати і формулювати, користуючись історичними довідками різних періодів, де уривками згадуються певні (розмиті, не чіткі) факти про існування теплиць у нашій країні, а також беручи до уваги сучасні здобутки і досвід інших країн.

Вищенаведене дає змогу дійти таких висновків. В Україні розвиток тепличного господарства багато в чому залежить від стану аграрної реформи,

спрямованої на покращення загального ділового середовища, зняття обмежень на продаж землі, приведення якості сільгоспдобрив у відповідність до міжнародних стандартів, поліпшення доступу до кредитів, підвищення трудових навичок і знань (йдеться про перейняття досвіду і технологій) тощо. Вказані напрями реформування слід закріпити у вітчизняному законодавстві. Однак, якщо вказані якісні зміни не передбачатимуть інвестиції в інституційне удосконалення, то не може бути й мови про встановлення виробничо-торговельних відносин між голландськими сільськогосподарськими підприємствами і українськими.

Перспективою подальших наукових розвідок у напрямі вивчення порушених проблем може бути використання отриманих результатів у майбутніх дослідженнях, а також характеристика правовідносин у сфері тепличного господарства.

Список літератури:

1. Конвенції про заснування Європейського економічного співтовариства 1957 р. (Римський договір) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scholieren.com/profielwerkstuk/19070>
2. Minister van EL&L, Belleidsnota Biotechnologie. Brief aan de tweede Kamer 10 november 2010, 27 428, nr. 175. – S. 34–35.
3. Commissie-Elverding (Adviescommissie Versnelling Besluitvorming Infrastrurele Projecten), Sneller en beter, Ministrie van verkeer er Waterstaat, Den Haag 2008.– 346s.
4. Boeve, M. N. En M. M. Boogaart (red.) Juridisering in het omgevingsrecht. Centrum voor Milieurecht, Groningen, 2009. – 267s.

В статъе проведен анализ норм тепличного законодательства Королевства Нидерландов, сделан вывод о возможности применения зарубежного опыта в формировании и создании национального тепличного законодательства.

Тепличное законодательство, нормы регулирования тепличного хозяйства, защищенный грунт.

This paper analyses the rules of Greenhouse legislation in Netherlands and its regulations, investigate the possibility of foreign experience application in national greenhouse legislation.

Greenhouse legislation, regulation of greenhouse farming, greenhouses.